

Koulutusviennissä korostuu asiakaslähtöinen ajattelutapa

*Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun tekniikan ja liiketalouden yksikön johtajan **Hannele Teirin** mielestä koulutusviennillä ei ole Suomessa perinteitä. Se on uusi ala viennin ja etenkin koulutuksen ammattilaisille. Teir korostaa, että koulutusvienti vaatii onnistuakseen markkinatuntemusta ja asiakaslähtöistä ajattelutapaa.*

Mehän lähdemme tavallisesti liikkeelle tuotteesta. Kun suomalainen koulutus on maailmalla tunnettua ja arvostettua, sehän on tietysti erinomainen vientituote. Mutta se on tässä kuitenkin väärä lähtökohta.

– Meidän pitää ensin miettiä, mitä se asiakas haluaa. Joskus onnistuminen vaatii koulutuksen toteuttamista paikan päällä.

Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu on Teirin mukaan tehnyt koulutusviennissä pioneerityötä. Jonkinlaise-

na veturinakin erilaisissa yhteistyöprojekteissa muille suomalaisille korkeakouluille toiminut oppilaitos on saanut arvostusta erityisesti Aasian tuntemuksesta.

– Meille syntyi ensimmäinen kontakti Kiinaan vuonna 1994, kun oppilaitoksessamme vaihto-opettajana vierailut kiinalainen järjesti meille yhteyden Shanghain yliopistoon.

Teir itse meni kyseiseen yliopistoon opettamaan EU-asioita 1995. Suomi oli tuolloin tuore Euroopan unionin jäsen. Shanghaissa asui silloin ehkä 50 suomalaista perheineen, kun tänään perhei-

den lukumäärä lasketaan tuhansissa. Ensimmäiset suomalaiset ammattikorkeakoulussa opiskelleet työharjoittelijat lähtivät Shanghaihin syksyllä 1996.

- He tulivat meiltä ja Helsingistä. Vähitellen vaihdosta kehittyi meille bisnes. Tähän mennessä olemme lähettäneet Kiinaan yhteensä 1 500 suomalaista opiskelijaa kolmen kuukauden vaihtoihin syksyisin ja keväisin. Heidät on koottu ammattikorkeakouluista ja yliopistoista eri puolilta maata.

Ammattikorkeakoulut ovat yliopistoja edellä vaihdossa

Suomessa koulutusvienti hakee vielä muotoaan, eikä kansainvälinen toiminta korkeakouluissa ole ylipäätään saavuttanut tavoitteiksi asetettuja mittasuhteita.

- Ammattikorkeakoulut ovat olleet opettaja- ja opiskelijavaihdossa selvästi edelläkävijöitä. Siellä kansainvälisyys on nähty heti tärkeänä ja siihen on satsattu. Rannikkoseudulla, Kokkolassa ja Pietarsaareissa, on paljon kansainvälisiä yrityksiä, joten meillä oli siihen jo valmiiksi kosketuspintaa.

Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu sai tuntuman Aasian mahdollisuuksiin jo 1990-luvun alussa sen päästyä mukaan Opetushallituksen Kaukoitã-pilottiin. Oppilaitoksessa koulutettiin myöhemmin muutama opettaja Aasia-spesialisteiksi. Hannele Teir itse ru-

pesi opiskelemaan yliopistossa aasialaista kulttuuria.

- Kiinan taloudellinen nousu kasvatti kiinnostusta maata kohtaan ja sinne pyrkijöitä ilmaantui Suomeenkin runsaasti. Sinne pääseminen osoittautui monille kuitenkin erittäin monimutkaiseksi ja kalliiksi. Me olimme jo luoneet sinne luottamukselliset ja toimivat suhteet, Teir selittää oppilaitokselleen muodostunutta veturin roolia.

- Tämä muille myymämme palvelu ei lähtenyt edestakaisen vaihdon pohjalta.

Me ostimme kiinalaisilta valmiin pake-
tin ja toimimme ainoastaan lähettäjänä
näissä hankkeissa.

Kun tilauskoulutuksen järjestäminen
EU- ja ETA-maiden ulkopuolelta tule-
ville opiskelijoille kävi mahdolliseksi
ammattikorkeakoululain muutoksen jäl-
keen vuonna 2008, Keski-Pohjanmaan
ammattikorkeakoulu käynnisti tilaus-
koulutushankkeen pitkäaikaisen yhteis-
työkumppaninsa, Shanghai Institute of
Health Sciences -nimisen yliopiston
kanssa.

- Amerikkalaiset olivat perustaneet
sinne kolmivuotisen englanninkielisen
sairaanhoitajien koulutusohjelman.
Tutkinnosta käytettiin nimitystä Asso-
ciate Degree of Nursing Program. Kor-
keatasoisen koulutuksen päätteeksi opis-
kelijat saivat diplomin.

Valmistumisensa jälkeen monet näis-
tä sairaanhoitajista lähtivät opiskele-
maan lisää Yhdysvaltoihin tai Australi-
aan, minne he tutkinnon saatuaan jäi-
vät töihin.

- Shanghain yliopistossa innostuttiin
suomalaisesta tutkinnosta, mikä olisi yh-
tenäisen eurooppalaisen sairaanhoitaja-
koulutuksen takia tarjonnut kiinalaisille
mahdollisuuden työskennellä missä ta-
hansa Euroopan maassa. Nämä hoitajat
saattoivat työllistyä myös kansainvälisiin
sairaaloihin Kiinassa.

Kiinalaisten sairaanhoitajien koulutus ei ollut lainmukaista

Keski-Pohjanmaan ammattikor-
keakoulun tavoitteena oli tuot-
taa kiinalaisopiskelijoille kandi-
daattitasoa vastaava Bachelor of Health

- Shanghain kaupunginhallinto esitti meille
viime keväänä tilauskoulutuksen jatkamista,
mutta emme tietysti voineet siihen ryhtyä ko-
kemamme jälkeen. Olemmekin pyytäneet mi-
nisteriöltä ohjeita asiassa, yksikönjohtaja
Hannele Teir toteaa.

Care -tutkinto suomalaisen ja euroop-
palaisen mallin mukaisesti täydennys-
koulutuksena, kolmivuotisen englan-
ninkielisen koulutuksen pohjalta. Mu-
kaan lähti kahdeksan kiinalaisopiskeli-
jaa.

Tilauskoulutus, joka oli laatuaan en-
simmäinen Suomessa, käynnistyi syksyl-
lä 2009 Shanghaissa. Kaksi ammattikor-
keakoulun opettajaa kartoitti paikan
päällä opiskelijoiden osaamisen ja osaa-
mistarpeet. Shanghaista löytyi siellä
asuva pätevä suomalainen äidinkielen-
opettaja, joka opetti opiskelijoille suo-
mea.

- Perusteellisen benchmarkkauksen
jälkeen totesimme, että amerikkalaisten
tarjoama sairaanhoitajakoulutus oli suo-
malaiseen verrattuna hyvin pragmaattis-

Koulutusviennin toteuttaminen on kiinni poliittisesta tahtotilasta

Kiinalaisten sairaanhoitajien tapaus Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulussa on yksi osoitus siitä, että suomalaisella koulutusviennillä olisi kysyntää maailmalla, toteaa korkeakoulutuspolitiikan vastuualueen johtaja **Hannu Sirén** opetus- ja kulttuuriministeriöstä.

– Valtion suhtautuminen asiaan liittyy paitsi kysyntään niin myös maksullisuuden vaikutuksiin koko koulutusjärjestelmään. Päätösvalta on eduskunnalla ja siten kyse on viime kädessä poliittisesta tahtotilasta.

– Suomessa on haluttu pitää kiinni opiskelun maksuttomuudesta ja eri puolilta maailmaa opiskelemaan hakevien yhdenvertaisesta kohtelusta.

Kiinalaisten sairaanhoitajien tapauksessa ei ollut Sirénin mukaan olemassa minkäänlaista vaihtoehtoa maksujen perimiselle, koska eduskunnan vahvistama lainsäädäntö lähtee siitä ehdottomasta periaatteesta, että koulutuskustannuksia ei voi opiskelijoilta periä. Ei suoraan eikä välillisesti.

– Tässähän ei ole kyse siitä, mitä eri tahot pitävät järkevänä, vaan eduskunnan tekemästä kokonaisharkinnasta.

– Poliittisten puolueiden lisäksi opiskelijajärjestöt ovat suhtautuneet hyvin kielteisesti koulutuksen maksullisuuteen, jos kustannuksia pyritään osoittamaan opiskelijoille. Sen on nähty olevan pikkusormen antamista jollekin, joka ennen pitkää vie koko käden.

Lukukausimaksukokeilu ei käynnistynyt odotetusti

Nykyiseen lainsäädäntöön sorvattujen koulutusvientipykäliden tarkoitus oli tehdä mahdolliseksi institutionaalisten rahoittajien käyttämisen.

– Jos Unesco haluaa ostaa jollekin kehitysmaalle koulutusta, niin se käy. Mikäli Vietnamin valtio tahtoo ostaa kansalaisilleen tutkintoon johtavaa koulutusta, niin sekin on ihan ok. Jos joku yritys missä tahansa maassa haluaa hankkia henkilöstölleen suomalaista insinöörikoulutusta, niin sellainenkin onnistuu.

Ammattikorkeakoulu- ja yliopistolakiin kesällä 2009 tehdyt muutokset mahdollistivat myös lukukausimaksukokeilun (2010–2014) käynnistämisen. Kokeilun aikana yliopistot ja ammattikorkeakoulut voivat periä maksuja vieraskieliseen ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutusohjelmaan hyväksytyltä, ETA-alueen ulkopuolelta tulevalta opiskelijalta.

Maksua ei voida periä ETA-alueen tai EU:n kansalaiselta eikä opiskelijalta, jolla on ulkomaalaislaissa säädetty oikeus pysyvään oleskeluun Suomessa. Kokeilulla selvitetään, miten maksulliset koulutusohjelmat vaikuttavat sekä korkeakoulujen kansainvälistymiseen että suomalaisen korkeakoulutuksen vetovoimaan ja laatuun.

Maksujen perimisen edellytyksenä on, että korkeakouluilla on apurahaohjelma, jolla voidaan tarvittaessa tukea maksullisiin koulutusohjelmiin osallistuvien opiskelijoiden opiskelua. Sirén myöntää, että kokeilu ei ole lähtenyt liikkeelle odotetulla tavalla.

– Ongelmamme on se, että samaa koulutusta on tarjolla ilmaisen ja maksullisena. Se tietysti vähentää innokkuutta lähteä maksamaan. Koko ajan saamme kuitenkin kokemuksia ja voimme oppia niistä. Uskon kokeilun vielä laajenevan.

ta. He olivat saaneet hyvät lääketieteelliset tiedot, mutta hoitotieteen tuntemus oli puutteellinen.

- Päädyimme siihen, että vaaditaan puolentoista vuoden täydennyskoulutus, jotta kiinalaisten ammattitaito voidaan saattaa suomalaiselle ja eurooppalaiselle tasolle, Teir sanoo.

Puolen vuoden perehdytysjakson jälkeen kiinalaiset tulivat Suomeen. He opiskelivat Kokkolassa vuoden osallistuen muun muassa viiden viikon mittaiseen työharjoitteluun Jalkarannan sairaalassa Lahdessa.

Opiskelun aikana keväällä 2010 Suomen ammattikorkeakouluopiskelijakuntien liitto (SAMOK) otti yhteyttä opetusministeriöön ja vaati sitä selvittämään kyseisen koulutuksen lainmukai-

- Ulkomaalaiset opiskelijat Suomessa ovat maamme kansainvälistymiselle erittäin tärkeä asia, vaikka tuloksia nähdäänkin vasta viiveellä, yksikönjohtaja Hannele Teir vakuuttaa.

suutta, koska tilaajana toiminut kiinalaisyliopisto oli perinyt opintomaksuja opiskelijoiden perheiltä.

- Me olimme toimineet avoimesti ja tuoneet järjestelyt esiin myös julkisuudessa. Olimme tulkinneet lainmuutosta sillä tavalla, että hanke täyttää lain vaatimat edellytykset, kun koulutuksella oli tilaaja.

Opetusministeriön kanssa käydyissä neuvotteluissa sovittiin, että Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu palauttaa opiskelijoilta perimänsä lukukausimaksut, mutta kouluttaa sairaanhoitajat loppuun saakka. Oppilaitos sai pitää valmentavaan koulutukseen ja asumisjärjestelyihin liittyneet korvaukset. Kiinalaisten kanssa sillä on olemassa hyvät yhteistyösuhteet edelleenkin.

Oppilaitos huolehti siitä, että kiinalaiset hoitajat saivat kesätyöpaikat opiskelunsa aikana. Heillä oli ollut harjoittelupaikkoja jo ensimmäisen kevään aikana ympäri maata. Valmistuttuaan kaikki kiinalaiset saivat myös työpaikan Suomesta, joten heidän kannaltaan tarinalla oli onnellinen loppu.

Koulutusvienti ei ole mitään nappikauppaa

Koulutusvienti ei ole mitään nappikauppaa. Maailmanlaajuisesti ulkomaalaisille tarjottu yliopistokoulutus on arvioitu yli 60 miljardin euron markkinaksi. Hannele Teirin mukaan suomalaista koulutusvientiä on poliittisilla päätöksillä haluttu toki edistää.

- Mutta se on tehty niin varovaisesti, että se käytännössä melkein estää viedin toteuttamisen. Sen osoittaa kiina-

Maksavien opiskelijoiden määrä jäänyt vähäiseksi

Korkeakoulujen lukukausimaksukokeilua seuranneen ja arvioineen työryhmän toisen väliraportin (2012) mukaan ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa opiskeli vuonna 2010 yhteensä 15 700 ulkomaista opiskelijaa. Heidän osuutensa on kasvanut suhteellisesti enemmän ammattikorkeakouluissa.

Tutkinto-opiskelijoita tulee eniten EU/ETA-alueen ulkopuolelta. Vuonna 2010 heidän osuutensa kaikista alemmaa ja ylempää korkeakoulututkintoa yliopistoissa suorittavista ulkomaisista opiskelijoista oli jo 74 prosenttia. Sama luku ammattikorkeakouluissa alemmaa korkeakoulututkintoa suorittavien keskuudessa oli 84 prosenttia.

Lukukausimaksukokeiluun ilmoittautui mukaan yhteensä parikymmentä korkeakoulua ja 146 koulutusohjelmaa. Näistä koulutusohjelmista vain 24 on ilmoittanut perivänsä lukukausimaksuja vuonna 2011. Raportin mukaan jo päätettyjen tai suunnittelujen lukuvuosimaksujen suuruus on 2 500–12 000 euroa.

Maksavia opiskelijoita on yhteensä 110 henkilöä. Luku sisältää myös stipendien saajat. Useimmissa koulutusohjelmissa on vain 1–3 maksavaa opiskelijaa. Näitä maksavia opiskelijoita saapui yhteensä 31 eri maasta, eniten Kiinasta.

Kokeilu on lähtenyt toden teolla käyntiin ainoastaan Aalto-yliopistossa ja Lappeenrannan teknillisessä yliopistossa. Kaikissa muissa korkeakouluissa maksavien opiskelijoiden määrät ovat niin pieniä, että ne eivät riitä kattamaan edes markkinointikustannuksia.

”Luotettava laatu, olematon maine”

Raportin mukaan lukukausimaksukokeiluun osallistuneista korkeakouluista useimmat perustelevat osallistumistaan kansainvälisyyden tärkeydellä. Kokeilu koetaan osaksi koulutusviennin kokonaisuutta ja mahdollisuudeksi pilotoida koulutusliiketoimintaa.

Kokeilun määräaikaisuus ja sijoituksen hukkaan valumisen riski ovat kuitenkin vähentäneet haluk-

kuutta osallistumiseen. Useilla korkeakouluilla on valmius aloittaa, kunhan saadaan päätös kokeilun muuttamisesta pysyväksi.

Eryteisesti ammattikorkeakoulujen vastauksissa kannatettiin maksullisuuden laajentamista koskemaan myös ensimmäisen syklin koulutusta. Työkemusvaatimusten takia ylempien ammattikorkeakoulututkintojen markkinointi on vaikeaa. Valtaosa kansainvälisistä opiskelijoista opiskelee ammattikorkeakoulututkintoon johtavissa ohjelmissa.

Korkeakoulujen vastauksissa pohdiskellaan heikon kiinnostuksen syitä toteamalla, että koulutusohjelmat joutuvat kilpailemaan maailman tunnetuimpien yliopistojen kanssa, lukukausimaksu on suhteellisen korkea ja Suomi kallis maa asua. ”Tasainen ja luotettava laatu mutta olematon maine” ei riitä kilpailuvaltiksi kansainvälisillä korkeakoulutusmarkkinoilla.

Aineiston pienuuden perusteella ei kuitenkaan voi tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä maksullisuuden vaikutuksista suomalaisen korkeakoulutuksen vetovoimaan, hakijavirtoihin tai kansainvälistymiseen, todetaan raportissa.

Seitsemässä maassa ei peritty lukukausimaksua

Bolognan prosessin etenemisestä tehdyn seurannan mukaan ainoastaan seitsemän maata seurataan osallistuneista 47 maasta ei perinyt lainkaan maksuja ensimmäisestä syklistä alkavassa korkeakoulutuksessa lukuvuonna 2010–2011.

European University Associationin (EUA) vuonna 2011 toteuttaman autonomiaselvityksen mukaan useat Euroopan maat ovat ottaneet käyttöön lukukausimaksut EU/ETA-alueen ulkopuolelta tuleville opiskelijoille. Selvityksessä mukana olleista 28 maasta lukukausimaksuja ei peritä ensimmäisen ja toisen syklin korkeakouluopinnoista Tsekissä, Suomessa, Islannissa ja Norjassa eikä eräissä Saksan osavaltioissa. Useimmissa maissa korkeakoulu voivat päättää maksuista autonomisesti.

laisten sairaanhoitajien tapaus, mutta myös lukukausimaksukokeilu.

Jo kaksi vuotta käynnissä olleessa kokeilussa yliopistot ja ammattikorkeakoulut voivat periä tietyin edellytyksin lukukausimaksuja EU- ja ETA-alueen ulkopuolelta tulevilta opiskelijoilta. Kokeilu on esitettyssä muodossa otettu korkeakouluissa hyvin nihkeästi vastaan.

- Kun puhutaan vieraskielisistä ylemmän korkeakoulututkintoon johtavista koulutusohjelmista, niin meillä se tarkoittaa master-tason tutkintoja. Ammattikorkeakoulut ovat tässä asetelmallisesti huomionomassa asemassa, koska ohjelmiin pääsee vain, jos hakijalla on kolmen vuoden työkokemus.

Teiriä on ihmetellyt myös mukaan koplattu ehto stipendijärjestelmästä. Stipendien laatua ja kokoa ei määritellä. Hän on kuullut tapauksesta, että on peritty lukukausimaksu, mutta maksettu se sitten stipendinä takaisin.

- What's the point?

- Koulutusvienti pitäisi erottaa täysin tästä kokonaisuudesta. Jos joku tulee tänne suorittamaan tutkintoa alusta asti, niin opiskelu voi toki olla lukukausimaksutonta. Mutta jos hyvän pohjakoulutuksen hankkinut henkilö tulee maahamme hakemaan täydennyskoulutusta ja haluaa siitä myös maksaa, niin se hänelle sallittakoon.

Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun tekniikan ja liiketalouden yksiköön on tätä nykyä yhdistetty sekä Kokolan että Pietarsaaren yksiköt. Yksikössä on yhteensä 1 500 opiskelijaa, joista 400 on ulkomaalaisia tutkinto-opiskelijoita ja 60 vaihto-opiskelijoita.

- Meillä opiskelleet ja täältä valmistuneet afrikkalaiset insinöörit ovat olleet koulutuksemme parhaita markkinoijia kotimantereellaan. Afrikassa on koulutusviennin suhteen vielä neitseelliset markkinat. Maailman tärkeimmät yliopistot ovatkin jo hakeutuneet vauraimpiin valtioihin siellä.

Kiinalaisten kanssa kariutunut tilauskoulutus ei ole tyrehtyttänyt pohjanmaalaisten vientihaluja. Ammattikorkeakoulu on ryhtynyt juuri markkinoimaan MBA-koulutustaan, joka on tar koitus käynnistää Kamerunissa piakoin. Taustalla on vuosia jatkunut yhteistyö Bambui National Polytechnicin kanssa, joka on osa isompaa valtion omistamaa yliopistoa ja sikäläisen opetusministeriön hyväksymä oppilaitos.

Vieraaseen valtioon vietävä tutkintoon johtava koulutus olisi jälleen uusi aluevaltaus suomalaisessa koulutusviennissä. Koulutus pyritään käynnistämään, mikäli mukaan saadaan puolensataa opiskelijaa. Ammattikorkeakoulu ei käytä kustannuksiin julkisia varoja lainkaan, mutta se on tiedottanut suunnitelmasta opetus- ja kulttuuriministeriölle. Jos kamerunilaisten tarpeisiin räätälöity koulutus toteutuu, se rahoitetaan lukukausimaksuilla.

- Opettajat ovat meidän vakituksia luennoitsijoitamme, joista osa tulee Suomesta ja osa ulkomailta. Parilla kursilla on myös kamerunilainen opettaja. Opetukseen kuuluu myös yksi kuukauden mittainen jakso Suomessa.

Markku Tasala